

Odgovor ZGS k pisnemu stališču ZRSVN o strokovnem mnenju o odstrelu velikih zveri za leto 2009

V skladu z šestim odstavkom 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalski vrstah (Ur. l. RS, št. 46/04 in dop. 109/04 in 84/05) je ZGS pripravil odgovor (v nadaljevanju: Odgovor) na poslano pisno stališče Zavoda RS za varstvo narave (v nadaljevanju: ZRSVN) k izdelanemu strokovnemu mnenju o odstrelu velikih zveri za leto 2009 (v nadaljevanju: Mnenje), ki ga je pripravil Zavod za gozdove Slovenije (v nadaljevanju: ZGS).

Mnenje je bilo z namenom pridobitve pisnega stališča dne 12. 12. 2008 poslano na ZRSVN. ZRSVN je pisno stališče k Mnenju oblikoval 18. 12. 2008, katerega smo prejeli 19. 12. 2008 z dopisom št. 8-IV-738/2-O-08/DV.

Ker se pisno stališče v posameznih delih bistveno razlikuje od našega Mnenja, v tej prilogi podajamo še Odgovor.

Mnenje o odstrelu velikih zveri za leto 2009 na podlagi pisnega stališča ZRSVN delno dopolnjujemo, skladno s spodnjimi utemeljitvami, predlaganih kvot odstrela tako pri rjavem medvedu, kot pri volku pa ne nameravamo spreminjati.

RJAVI MEDVED (*Ursus arctos* L.)

1. Točka III.: ZRSVN navaja, da ZGS v Mnenju ni navedel uspešnost preselitve dveh rjavih medvedov s strani intervencijske skupine.
2. Točka III.: ZRSVN navaja, da se ZGS v Mnenju ni opredelil do drugih možnosti ali ravnanj, s katerimi bi dosegli enak učinek kot z odvzemom iz narave in ki ne škodujejo ohranitvi ugodnega stanja populacije rjavega medveda.
3. Točka III.: ZRSVN navaja, da škode, ki jih povzroča rjavi medved niso in ne smejo biti razlog za odvzem rjavega medveda iz narave, ampak sta upravičena razloga za odvzem samo zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi ter selektiven in omejen odvzem iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.
4. Točka III.: ZRSVN navaja, da ZGS v Mnenju ni navedel niti enega zabeleženega primera napada na človeka.
5. Točka III.: ZRSVN ugotavlja, da ZGS v Mnenju ni navedel stanja populacije rjavega medveda, da pa je navedel dve študiji, ki sta podali podatke o velikosti populacije.
6. Točka IV.: ZRSVN ugotavlja, da ZGS v Mnenju ni podal ocene o vplivu odvzema iz narave na ohranitev ugodnega stanja populacije.

Odgovor na pisno stališče

1. Kot je ZGS navedel v Mnenju, je intervencijska skupina za hitro ukrepanje v primeru ogrožanja ljudi in premoženja po velikih zvereh v letu 2008 odločila in preselila dva rjava medveda, ki sta redno zahajala v neposredno bližino naselij oziroma v sama naselja. V sodelovanju z Biotehniško fakulteto – Oddelkom za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire sta bili obe živali opremljeni s satelitskimi radiotelemetrijskimi ovratnicami. Ovratnica, ki je bila nameščena na medvedu odlovljenem v Bohinju, je sicer prenehala delovati že po nekaj dneh, medvedka odlovljena pri Muljavi pa je bil opremljena šele proti koncu leta 2008 in je zato še prezgodaj govoriti o kakršnikoli (ne)uspešnosti izvedenih ukrepov. Naj na tem mestu ponovimo, kar smo navedli že

v odgovoru na pisno stališče ZRSVN za leto 2008, da t.i. mehke informacije ter preliminarne analize in izrednotenja podatkov pričajo o tem, da je oblika neposrednega odvrčanja medvedov (predvsem odlov in preselitev na drugo mesto v naravi znotraj Slovenije) manj uporabna, kot v državah z velikim ozemljem, primernim za bivanje medvedov. Večina preseljenih in izpuščenih medvedov se je v kratkem roku vrnila na mesto "nastanka problemov", ali pa so se še naprej zadrževali v neposredni bližini drugih naselij. Učinek terensko zelo zapletenih in finančno dragih operacij je torej relativno majhen, verjetno pa so tozadevne aktivnosti v delu javnosti kljub temu zaželeni in jih bo imenovana skupina skladno s terenskimi okoliščinami in pravili stroke izvajala tudi v bodoče.

2. Skladno z *Uredbo o zavarovanih vrstah prosto živečih živalskih vrstah (Ur. l. RS, št. 46/08)* ZGS vsako leto pripravi Mnenje, ki se nanaša na odstrel velikih zveri in se zato ne opredeljuje do drugih možnosti ali ravnanj, s katerimi bi dosegli enak učinek kot z odstrelom iz narave, in ki ne škodujejo ohranitvi ugodnega stanja populaciji rjavega medveda v Sloveniji – te aktivnosti vsebujejo drugi pripravljene strateški dokumenti za upravljanje, kot jih predvidevajo predpisi. Naj ob tem opozorimo, da je kljub temu ZGS tudi na tem področju zelo dejaven, saj je že v LIFE projektu „Ohranitev velikih zveri v Sloveniji – rjavi medved“ v obdobju 2002 - 2005 predlagal in izvedel na pilotnih območjih niz ukrepov, ki zmanjšujejo problematičnost sobivanja ljudi in medvedov. Poleg tega je te ukrepe vgradil v *Akcijski načrt upravljanja z rjavim medvedom (Ursus arctos L.) v Sloveniji*, katerega osnutek je pripravil ravno ZGS. Vsekakor pa ZGS pozdravlja poziv ZRSVN v mnenju, naj se okrepi izvajanje posameznih ukrepov določenih v *Strategiji o upravljanju z rjavim medvedom (Ursus arctos L.) v Sloveniji*.
3. Menimo, da je pri dosedanjem uspešnem upravljanju s populacijo rjavega medveda v Sloveniji ter pri odstrelu rjavega medveda kot enega temeljnih orodij pri upravljanju neodgovorno govoriti o vzrokih za predlagan odstrel zgolj po posameznih alineah iz predpisnih osnov – npr. samo zaradi zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi ali samo zaradi selektivnega in omejenega odvzema iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije ali samo zaradi preprečevanja pojavljanja škod. ZGS z vso odgovornostjo trdi, da gre pri načrtovanju odstrela za kombinacijo vseh treh vzrokov. Tako pri odstrelu zaradi preprečevanja škod res lahko ugotovimo, da je Republika Slovenija vzpostavila jasen, učinkovit in pregleden mehanizem za izplačevanje škod (čeprav škode povzročene od avgusta do konca decembra 2008 še niso bile izplačane) in sofinancira material za zaščito premoženja, vendar pa človek z rejo domačih živali in sadnjo poljščin nehote privablja rjavega medveda v neposredno bližino naselij in s tem posredno zaradi izgubljanja strahu medveda pred človekom ogroža svoje zdravje in varnost.
4. V Mnenju nismo navedli nobenega podatka o primerih napada medveda na človeka v letu 2008, zato bomo v dopolnjeni verziji Mnenja to popravili.
»V letu 2008 beležimo v Sloveniji 1 napad medveda na človeka (Ribniško-kočevsko območje), ki se je končal z resnimi poškodbami in je bil poškodovani odpeljan na zdravljenje v KC Ljubljana. Poleg navedenega beležimo še 3 bližnja srečanja z medvedom, ki so se na srečo končala brez hujših posledic.«
5. ZGS v Mnenju ni posebej navedel stanja populacije rjavega medveda v Sloveniji, saj sta bili na tem področju opravljeni dve temeljiti študiji na podlagi brušenja zob in DNA analiza zbranih vzorcev tkiv, ki smo ju v Mnenju tudi upoštevali. Glede na zapisano v analizah omenjenih študij in izrečenem ob javnih predstavitev študij s strani znanstveno-raziskovalnih delavcev, je populacija rjavega medveda v Sloveniji stabilna in v ugodnem stanju. Ugodno razmerje med nataliteto in mortaliteto osebkov ob upoštevanju socialne zgradbe populacije to oceno le dopolnjuje.

6. ZGS po navedbah ZRSVN v Mnenju naj nebi podal ocene o vplivu odvzema iz narave na ohranitev in ugodno stanje populacije, kar ne drži, ker je to eksplicitno zapisano v poglavju 8, točka II. Mnenja, vendar pa bomo v dopoljnjeni verziji Mnenja to še dopolnili.

»V Mnenju je ZGS upošteval ocenjeno številčnost populacije rjavega medveda v Sloveniji, ki jo je podal nosilec projekta »Analiza medvedov odvzetih iz narave in gensko-molekularne raziskave populacije rjavega medveda« - Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, na spletni strani <http://medvedi.si>. Raziskava je bila opravljena na podlagi znanstveno priznane in preverjene metode in je zadnja med raziskavami, ki govori o oceni številčnosti populacije rjavega medveda v Sloveniji, s stanjem ob koncu leta 2007. S 95 odstotnim intervalom zaupanja je bilo ugotovljeno, da šteje populacija med 394 do 475 živali, neupoštevajoč nove kohorte (prirastka) medvedov, ki bi bil poležen na zimo 2007/2008. Monitoring spremljanja populacije rjavega medveda na mreži stalnih števnih mest je pokazal, da je v naši populaciji 13,81% medvedk, ki vodijo istoletne mladiče (odstotek smo povzeli iz štetij v jesenskem obdobju, saj samice zaradi same biologije v spomladanskem času ne obiskujejo tako pogosto krmišč – števnih mest). Povprečno število mladičev na vodečo medvedko je bilo v istem obdobju 1,79. Iz zapisanega sledi, da je ob odvzemu 92 medvedov v letu 2008, populacija rjavega medveda konec tega leta štela med 395 in 496 živali. To pomeni, da je pričakovan prirastek v letu 2009 med 93 in 118 medvedi, in zato ocenjujemo, da odstrel 70 medvedov ob upoštevanju izgub med 15 in 20 medvedov nikakor ne bo ogrozil ugodnega stanja populacije rjavega medveda v Sloveniji. Enako kot v odgovorih na pisno stališče ZRSVN v zadnjih treh letih ponovno poudarjamo, da pri Mnenju nismo upoštevali samo matematike in doslednega izračuna odstotkov, kot jih navajajo Strategija in drugi pisni viri, ampak tudi dejanskega stanja v naravi in socialne komponente, to pa je odnos »sobivanja medveda in lokalnega prebivalstva«, ki je lokalno še vedno zelo zaskrbljujoč. Populacija rjavega medveda v Sloveniji je v ugodnem stanju in ni ogrožena. Ogrožena pa bo postala, ko ljudje ne bodo več želeli sobivanja s to vrsto, tudi ob bistveno nižji številčnosti, kot je ta sedaj.

Menimo, da številčnost rjavega medveda v tem trenutku še vedno v številnih lokalnih območjih presega nosilno zmogljivost okolja in ne sledi enemu od obeh enakovrednih ciljev Strategije – to pa je ustvarjanje sobivanja medveda in ljudi.

Ponovno poudarjamo tudi, da tako rjavi medved, kot ostala dva predstavnika velikih zveri sicer uživata posebno mesto v slovenski in mednarodni zakonodaji, vendar je bistven element dolgoročne ohranitve rjavega medveda, volka in risa v njihovem sobivanju s človekom – lokalnim prebivalstvom. Zaradi povečevanja številčnosti, ki pa mu niso sledile odločitve državnih organov in institucij se je to sobivanje pri rjavem medvedu in volku krepko zamajalo. Ob tem se zavedamo, da odstrel ni edini ukrep za zagotavljanje ciljev Strategije, je pa med pomembnejšimi, še posebej v bližini naselij.

VOLK (*Canis lupus L.*)

1. Točka X.: **ZRSVN izraža stališče, da škode, ki jih povzroča volk niso in ne smejo biti razlog za odvzem iz narave. ZRSVN izraža tudi stališče, da je zaradi zaščite ljudi poseg v populacijo volka neupravičen.**
2. Točka XI.: **ZRSVN ne razpolaga s podatki, da je populacija volka v Sloveniji v ugodnem stanju, iz česar izhaja da tudi ne more potrditi, da je odvzem iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu upravičen. ZRSVN zagovarja le izredni odstrel, v skladu z dovoljenji, ki jih izdaja ARSO.**

Odgovor na pisno stališče

1. Volk je v Sloveniji vrsta, ki ima kot sledi iz strokovnega mnenja, vseh razpoložljivih podatkovnih virov in nenazadnje tudi povzetkov ZRSVN, v zadnjih letih močnejši trend rasti številčnosti populacije. Njegov edini omejitveni faktor rasti (tako v preteklosti, sedanosti in verjetno tudi v prihodnosti) je lahko le človek (vir: Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (*Canis lupus*) v Sloveniji, poglavja 4.1, str.9 in poglavje 7.4, str. 19), iz česar sledi, da lahko le človek s svojimi ukrepi – dovoljenimi ali nedovoljenimi, uravnava samo populacijo (poglavje 7.6, str. 21). ZGS se iz dolgoletnih izkušenj dela z velikimi zvermi (teoretično znanje in praktične izkušnje), tudi volkom, preprosto zaveda, da ni drugih možnosti, kot uravnavanje populacije z odstrelom. V kolikor bi odpadli vsi vzroki za odvzem iz narave z odstrelom, kot to zmotno navaja ZRSVN, potem takšne dikcije nebi zapisali niti v Direktivo o habitatih EU, niti posledično v Uredbo o zavarovanih živalskih vrstah. Navedba razlogov za odvzem v Mnenju je le dosleden prepis potrebnih zakonskih podlag iz teh dokumentov. Navedbe ZRSVN iz točk XI. in XII. pa so tudi popolnoma kontradiktorne med seboj – na eni strani ZRSVN navaja, da škode v nobenem primeru ne morejo in ne smejo biti razlog za odvzem iz narave, na drugi strani pa predlaga le izredno poseganje v populacijo na podlagi dovoljenj, ki jih izdaja ARSO tekom koledarskega leta – kjer pa je na podlagi individualnih strokovnih mnenj ZGS glavni razlog za predlog odvzema ravno neusklajenost med številčnostjo volkov in okoljem v smislu izjemno povečanih škod, kljub izvedenim zaščitnim ukrepom premoženja ljudi. Strinjamo se z ZRSVN, da v Sloveniji ni bilo registriranih napadov volkov na ljudi, tega nikjer v Mnenju ZGS tudi ni navajal, vendar pa je potrebno alineo predpisnih podlag brati do konca in ne le prvih nekaj besed. V nadaljevanju le-ta govori, cit.: »...ali zaradi nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje«. Poseganje v populacijo volkov je vsekakor javna korist, kjer poleg ekološke komponente, ki jo predstavlja vrsta *Canis lupus* v Sloveniji, na ZGS upoštevamo tudi socialni in gospodarski vidik, s stališča dolgoročnega sprejemanja in obstoja volkov pri nas pa predstavlja aktivno upravljanje s populacijo tudi koristno posledico za okolje.
2. ZRSVN navaja v svojem pisnem stališču, da ne razpolaga s podatki, ki bi dali zaključke o ugodnem stanju populacije, kar je tudi razumljivo, saj se sam konkretno ne ukvarja s terenskim delom spremljanja populacije niti ne z znanstveno-raziskovalnim delom na tem segmentu. ZRSVN v svojem stališču navaja tudi, da je po ocenah »nekaterih strokovnjakov« zavodova intervalna ocena številčnosti populacije napačna in torej manjša, pri tem pa ne navaja, kateri strokovnjaki menijo tako in niti ne citira strokovnih virov za takšno trditev. Za razliko od tega je ZGS v strokovnih mnenjih o odstrelu velikih zveri za pretekla leta (2005, 2006, 2007, 2008) na podlagi spremljanja populacije s celo paleto parametrov vedno podajal oceno številčnosti populacije v intervalu med 70 - 100 osebki, zraven pa podal še oceno trenda razvoja populacije. Ta interval in ocena trenda sta podana tudi v že omenjeni Strategiji, zato ocene številčnosti v strokovnem mnenju za 2009 posebej nismo ponovno navajali. Ocenjujemo pa lahko, da ima populacija značilen trend rasti (močnejše naraščajoč). Zaključek o tem dejstvu je izveden na podlagi upoštevanja vseh parametrov dolgoletnega spremljanja populacije, ki so na voljo in izvedenih analiz razpoložljivih podatkov, nenazadnje je dovolj zgovoren tudi podatek, ki ga navajamo v poglavju 3.1 Mnenja o evidentiranem letnem prirastku, ob tem, da odvzema v letu 2008 sploh ni bilo. ZGS ocenjuje, da je na podlagi vseh parametrov v populaciji trend izrazito naraščajoč, vrsta ima ustrezno zakonodajno osnovo, široko prehransko bazo, dobre habitatne pogoje in s tem visok razmnoževalni potencial, ki ga v obdobju zadnjih let tudi izkorišča (minimalni in zgolj evidentiran prirastek v zadnjih treh letih – 23 (2008),

24 (2007) in 23 (2006) živali), medtem, ko je bila mortaliteta v enakem obdobju povprečno 5,6 osebka/leto. Vrsta se v prostoru širi že nekaj let, tudi na območja, kjer socio-ekonomski pogoji in raba prostora tega ne dopuščajo. Iz teh razlogov menimo, da je potrebno teritorialno in številčno širjenje volka pravočasno zajeziti, tako z načrtovanim, dovolj velikim in uravnoteženim posegom v populacijo, kot tudi z uveljavitvijo ustreznih strokovno političnih ukrepov, ki jih prinašajo izdelani strateški dokumenti (Strategija – že v postopku potrjevanja, Akcijski načrt), ki bodo opredelili tudi populacijsko (in ne samo državno) obravnavo vrste v Dinaridih – v okviru sodelovanja z Republiko Hrvaško.

ZRSVN navaja, da je dal soglasje na predlog za izredni odstrel 9 volkov ob koncu leta 2008. Naj pojasnimo, da sta bili tozadevno izdani dve dovoljenji ARSO sredi meseca decembra 2008 za obdobje veljavnosti do 31.1.2009. Eno od dovoljenj (za Primorsko in Notranjsko LUO – 5 volkov) še sedaj zaradi pritožbe ni izvršljivo, medtem ko je drugo (Kočevsko-belokranjsko LUO - 4 volkovi) izvršljivo od 1.1.2009. Na dan pisanja tega odgovora (9.1.2009) še ni nobene realizacije omenjenega dovoljenja, tako da ni bojazni, da bi omenjeni odobreni poseg niti predlagani v Mnenju ZGS ogrozila populacijo volkov v Sloveniji.

RIS (*Lynx lynx* L.)

ZRSVN se za vrsto ris v pisnem stališču strinja z oceno in posledično s predlaganimi ukrepi podanimi v strokovnem mnenju ZGS, zato je v tem delu popolnoma usklajeno in ga ni potrebno v ničemer spreminjati.